

Локальна диференціація географічної оболонки

Лекція №2
з дисципліни “ландшафтознавство”

Сосновий бір

Луки

Надзаплавна тераса, де розвиваються луки,
верболози і ліси з модрини

Остепнений лук на високому березі
надзаплавної тераси

«Боротьба піску з кедровим
стлаником»

Піщана дюна та сосново-лишайниковий ліс

- **Локальна (топологічна або внутрішньоландшафтна)** диференціація відрізняється від регіональної не лише територіальними масштабами свого прояву і відносно обмеженим радіусом дії диференціюючих факторів, але передусім різною сутністю, різною природою останніх: якщо відокремлення ПТК регіонального рівня визначається чинниками планетарно-астрономічного характеру, зовнішніми відносно географічної оболонки та її ландшафтів, то в основі локальної мозаїчності ПТК лежать внутрішні географічні чинники.

- Локальна диференціація є наслідком функціонування і розвитку самих ландшафтів, та процесів, що внутрішньо притаманні різним ландшафтам.
- **Локальна диференціація** – це прояв активного початку, що закладений у кожному ландшафті.

- До найактивніших чинників, що обумовлюють мозаїчність ПТК на локальному рівні, відносять так звані екзогенні (зовнішні) геоморфологічні процеси:

- фізичне і хімічне вивітрювання;
- ерозійно-аккумулятивна діяльність водних потоків;
- карст і термокарст;
- дефляція;
- суфозія;
- зсуви та інші процеси...

- Внаслідок взаємодії біоценоза з абіотичними компонентами конкретного місцеположення формується елементарний ПТК, який Л. Раменський запропонував називати епіфацією, а Л. С. Берг – фацією.
- Фація розглядається як однорідний ПТК і як останній ступінь фізико-географічного поділу території.

- Локальна диференціація здійснюється на тлі певних зонально-азональних умов, які нібито створюють середовище для протікання локальних процесів.
- Схили однієї і тієї самої крутизни і експозиції одержують різну кількість радіації залежно від широти;
- Зволоження однотипних місцеположень залежить від «фонові» кількості опадів;
- Формування скульптурного рельєфу визначається знаком і інтенсивністю сучасних тектонічних рухів;
- Морфоскульптура певною мірою залежить від морфоструктури – від нахилу і простягання пластів, та фізичко-хімічних властивостей гірських порід, тощо.
- Таким чином, в різних типах ландшафтів на однотипних місцеположеннях формуються різні фації.

- Експозиція і крутизна схилів визначає кількість прямої сонячної радіації.
- За даними Ю. Щербакова, різниця в кількості прямої радіації, що її одержують північні та південні схили, складає (в ккал/см²·рік):
  - у тундрі 3,3;
  - у лісотундрі – до 16,8;
  - у тайзі – до 21,3;
  - у лісостепу – 45,8;
  - у холодній високогірній пустелі – 61,4.
- Радіаційний баланс на південних схилах крутизною 10-20° зростає на 5-10%, а на північних схилах зменшується порівняно з горизонтально поверхнею.

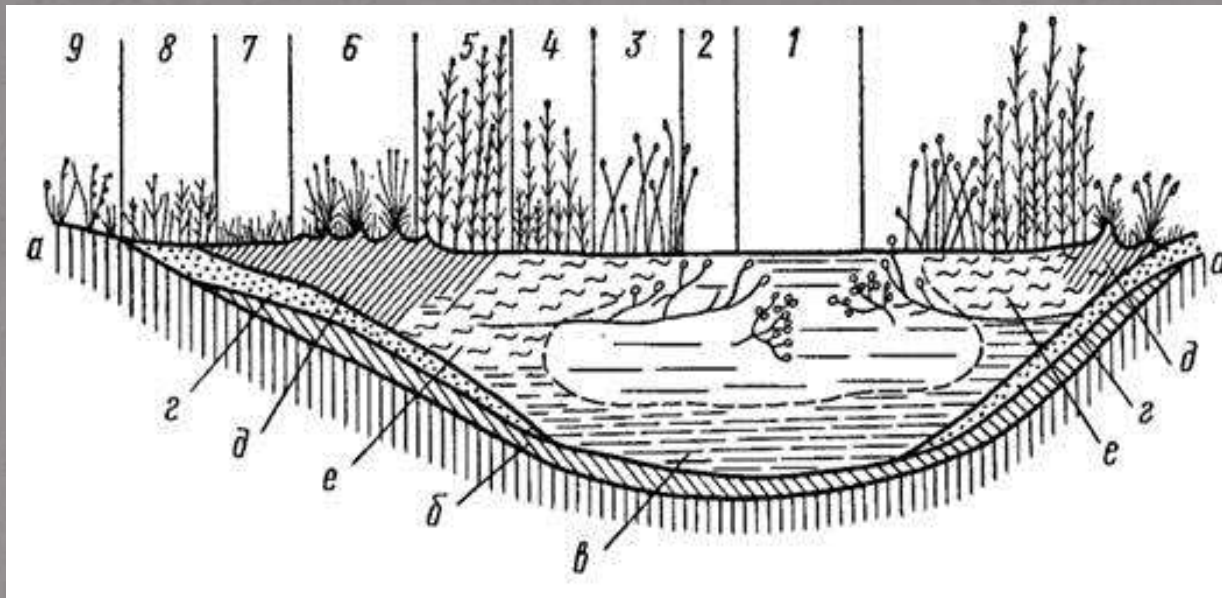
- Величина скилового стоку та її співвідношення з тією частиною атмосферних опадів, що проникає в ґрунт, залежить від багатьох факторів:
  - крутизни схилів;
  - форми схилу (випукла, увігнута, пряма);
  - протяжності схилу;
  - інтенсивності опадів;
  - механічного складу ґрунтів;
  - фільтраційної здатності ґрунту;
  - вологонасиченості ґрунту.

Заростання озера та формування
оліготрофного болота

Утворення болота в результаті заростання водойми

а - мінеральне дно озера;
б - в - вапняковистий
сапропелевий мул;
г - землистий торф;
д - осоковий торф;
е - очеретяний торф;

1 - вільно плаваючі водяні рослини;
2 - латаття;
3 - лепеха болотяна;
4 - рогіз;
5 - очерет;
6 - великі осоки;
7 - дрібні осоки;
8 - кореневі злаки;
9 - злаки.